

Využití prvků muzejní edukace ke zvyšování jazykových a didaktických kompetencí vysokoškolských studentů v oblasti oborové didaktiky

Ivona Dömischová

Abstrakt: Článek se věnuje jazykovému vzdělávání studentů vysoké školy nejen tradičně z pohledu osvojování si komunikativní kompetence, ale zejména z pohledu zvyšování didaktických kompetencí a současně také sociokulturního povědomí. V rámci studia oborové didaktiky studenti získávají zkušenosti s tvorbou projektů a projektově zaměřených aktivit, které lze realizovat i mimo tradiční vzdělávací instituce. Na příkladu Vlastivědného muzea v Olomouci ukážeme možnost využít prostředí muzea k edukační činnosti v rámci výuky cizího jazyka na ZŠ.

Klíčová slova: edukace, muzeum, didaktika, cizí jazyk, student, projektová výuka

Key words: education, museum, didactics, foreign language, student, project teaching

Úvod

Zvyšování jazykové vybavenosti studentů vysokých škol je důležitou prioritou každé země. Jazykové vzdělávání v Českém školství vymezují strategické dokumenty, doporučení, projekty a metodické postupy v souladu s doporučeními Evropské unie a Rady Evropy. Strategické linie a podmínky pro zvýšení jazykových znalostí a kompetencí obyvatel ČR si vytyčuje *Národní plán výuky cizích jazyků* (2005). Také dokument „*Vzdělávání a odborná příprava 2020*“ považuje studium jazyků za svou důležitou prioritu. Komunikace v cizích jazycích je jednou z osmi klíčových kompetencí, kterých je zapotřebí ke zlepšení kvality a efektivity vzdělávání a odborné přípravy studentů.

1 Jazykové kompetence vysokoškolských studentů

Jazykové vzdělávání studentů na českých vysokých školách je zaměřeno převážně na výuku odborného jazyka vždy s ohledem na požadavky a profesní profilaci jejich absolventů.

V *Národním plánu výuky cizích jazyků* (2005) je oblast vysokoškolské výuky cizího jazyka zmíněna v kapitole 4 (*Cizí jazyky v terciálním vzdělávání*), kde mimo jiné nalézáme sdělení, jehož platnost je podle našeho názoru časově stále aktuální: „*V současnosti převažuje pohled vedení vysokých škol na jazykové vzdělávání jejich studentů jako na záležitost každého studenta. Díky tomuto názoru i z důvodů ekonomických je mnohdy omezována výuka odborného cizího jazyka a zejména pak realizace výuky tzv. méně užívaných jazyků.*“

Zastáváme názor, že vysokoškolská výuka cizího jazyka by se neměla omezovat pouze na obecná konverzační témata a odbornou slovní zásobu. Je-li student budoucím pedagogem, pak předpokládáme, že nebude zvyšovat své jazykové kompetence pouze on sám, ale bude se snažit v rámci své profesní přípravy získat kompetence k tomu, aby uměl zvyšovat jazykové kompetence především u svých budoucích žáků.

Jazyková výuka by proto měla obsahovat i témata orientovaná směrem k pochopení kulturních rozdílností národů. Jazyk totiž tvoří nedílnou součást naší identity a zároveň je bezprostředním odrazem každé kultury.

2 Edukační prostředí muzea

Osvojování si jazyka, i samotné učení probíhá nejprve v rodině, poté v systému vzdělávacích institucí. Proces, při kterém dochází k nějakému druhu učení, nazývá odborná literatura procesem edukačním.

V obecné pedagogice a didaktice se výraz „*edukace*“ používá jako synonymum termínu „*vzdělávání*“. (Průcha, Waltrová, Mareš, 2003, s. 53). Myšleny jsou převážně procesy vztahující se k prostředí školy, kde probíhá forma řízeného učení. V tomto případě hovoříme o tzv. formálním vzdělávání.

Proces učení však může probíhat i mimo budovu tradiční vzdělávací instituce, za jakou je škola považována. Místem, které rovněž edukačně působí na každého jedince, je muzeum.¹ Nalezneme jej téměř v každé zemi, působí osvětově a je součástí identity každého národa a jeho kultury. Je prostředkem nejen vnímání, ale i pochopení jevů, souvislostí a zákonitostí dnešního světa. Svět minulosti tak propojují se světem budoucnosti.

Stále více muzeí si mezi činnosti, kterým se věnují, zařazují i oblast edukační. Edukaci v prostředí muzea řadíme mezi neformální vzdělávání, které Průcha (1995, s. 270–275) definuje jako: „*Organizované, systematické vzdělávání, realizované mimo formální vzdělávací systém a je organizováno různými institucemi*“. Pozitiva takto pojatého vzdělávání dokládají výzkumy z oblasti psychologie citů, prokazující pozitivní vliv stenických citů (jako je radost, odvaha, sebedůvěra) na výkon žáků, a naopak tlumivý vliv citů astenických (jako je strach, tréma nebo nedostatek sebedůvěry. (Jůva, 1989, s. 20)

Prostředí muzea se v edukačním procesu stává pomocníkem, který pedagogům usnadňuje výše uvedené skutečnosti využít ve prospěch výchovně vzdělávacího

---

¹ Profesionální etický kodex muzeí ICOM (2006, s. 17) definuje muzeum následovně: *Muzea jsou stále nevydělečné instituce ve službách společnosti a jejího rozvoje, otevřené veřejnosti, které získávají, uchovávají, zprostředkují a vystavují hmotné i nehmotné doklady o člověku a jeho prostředí za účelem studia, výchovy, vzdělávání a potěšení.*

procesu. Tato myšlenka není nikterak nová. Již ve 20. století nalézáme zmínky např. u Žalmana (1995, s. 15), který tvrdí, že dobrá práce muzeí vyplývající z jejich poslání, čerpající ze znalosti problémů, které tento svět trápí, a z nápadů, jak využít sbírek pro lepší pochopení těchto problémů, je sama o sobě výchovou, v podstatě se zaručenými výsledky.

Mnohá muzea nabízejí již zpracované výukové programy. Ty jsou připravovány muzejními pedagogy. Pro učitele z praxe jsou hlavním zdrojem informací jejich anotace. Poskytují informace o obsahové náplni animace, o cílové skupině, pro které je určena, o délce trvání apod. Každé muzeum si anotace svých programů vytváří samo a zveřejňuje je převážně na svých webových stránkách. Zpracované edukační programy školní výuku doplňují, obohacují, a pokud jsou připraveny na dostatečné odborné úrovni, stávají se i inspirací pro pedagogy samotné.

Pedagogové volí muzejní animační (výukové) programy z důvodu zvýšení motivace žáků, ve snaze prohloubit učivo, téma, problematiku v návaznosti na tematické okruhy stanovené RVP ZV (2007), k probuzení zájmu o věci nové, netradiční, ve snaze rozvíjet přirozenou zvědavost a naučit vnímat věci a jevy komplexně. Těto snaze odpovídají i principy projektové výuky.

V praxi se však můžeme setkávat i s tvrzeními, že edukační programy nezapadají dostatečně do tematických plánů, jsou orientované převážně na odlehčení učiva, muzeum je vzdálenostně nedostupné škole apod. Na tomto místě musíme zmínit i skutečnost, že ne všechna muzea nabízejí výukové programy pro školy.

Edukační prostředí muzea lze využít v rámci didaktiky jakéhokoli předmětu, cizí jazyk nevyjímaje.

3 Muzeum a projektové aktivity

Pokud se pedagog rozhodne nevyužít žádnou z již zpracovaných výukových animací, má možnost vytvořit si projekt/projektově orientovanou aktivitu vlastní tak, aby odpovídala konkrétním požadavkům a současně i vzdělávacím oblastem stanoveným v RVP ZV (2007).

Jako jednu z možností rozvoje jazykových kompetencí studentů vidíme projektovou výuku. Taje spjata s aktivitou studentů, kteří jejím prostřednictvím dostávají příležitost praktického uplatnění svého samostatného myšlení, praktické činnosti související s každodenním životem, možnost řešení problémů a problémových situací.

Podle Pettyho (2002) je projekt *úkol* anebo *série úkolů*, které se mají plnit – většinou individuálně, ale někdy i ve skupinách. Studenti se mohou často více méně sami rozhodovat, jak, kde, kdy a v jakém sledu budou úkoly provádět.

Projekty dávají příležitost používat – tj. aplikovat a procvičovat – znalosti a dovednosti, a to často v podmínkách odpovídajících zkušenosti.

Pokud se pedagog takto rozhodne, doporučujeme dodržovat následující pravidla, která vymezuje Gerhild Heuer-Pyková (1986, s. 7–12). Pedagog by měl dodržet všechny následující fáze: 1. přípravu návštěvy muzea, 2. vlastní návštěvu muzea, 3. zhodnocení celé akce.

Aktivity před, během a po návštěvě muzea jsme rozdělili do dvou celků: aktivity pedagoga a aktivity žáků.

Aktivity učitele před návštěvou muzea: příprava projektových aktivit/projektu.

Aktivity žáků před návštěvou muzea může např. zahrnovat vyhledávání informací k předem danému tématu, a to jak na internetu, encyklopediích, knihovnách apod.

Aktivity učitele během návštěvy muzea: dohled nad žáky, poskytuje pomoc a rady.

Aktivity žáků během návštěvy muzea: žáci mohou pracovat ve skupinách nebo samostatně. Žáci pracují s pracovními listy, na kterých mají přesně definované úkoly. Rozdělí se do skupin/dvojic/každý sám a zjišťují potřebné informace.

Aktivity žáků po návštěvě muzea: žáci zpracovávají zjištěné informace, vyhodnocují údaje, pracují se zdroji a literaturou, vytváří, popř. doplňují informace získané z muzea. Současně se společně připravují na prezentaci svých úkolů, doplňují chybějící údaje z pracovních listů aj.

Aktivity učitele po návštěvě muzea: příprava zhodnocení celého projektu / návštěvy muzea, Zhodnocení projektu / projektových aktivit včetně práce skupin a zpětné vazby proběhnou v následujících vyučovacích hodinách formou rozhovorů, diskuse, návodných otázek v plénu, popř. dotazníku. Dotazník může být napsán v německém jazyce. Učitel by měl vždy zohlednit úroveň jazykových kompetencí žáků.

V následujících vyučovacích hodinách lze učivo prohloubit, podle charakteru návštěvy muzea je vhodné např. připravit referát/prezentaci a současně použít i fotografie, tabule s hesly apod.

4 Anketa

V souvislosti s muzejní edukací a její potencionální využitelností pro účely výuky cizího jazyka jsme se rozhodli realizovat malou anketu u studentů *Učitelství německého jazyka pro 2. stupeň základních škol* na Ústavu cizích jazyků PdF UP v Olomouci.

Jedná se o cílovou skupinu studentů absolventského ročníku, kteří zanedlouho budou vykonávat své povolání v praxi. Proto jsme vedeni záměrem zjistit jejich

postoje k problematice muzejní edukace v souvislosti s projektovou výukou a výukou cizího jazyka.

Vzhledem k malému počtu respondentů jsme zvolily výzkumný nástroj „anketu“. Ten obecně nepřináší reprezentativní vzorek, protože se nejedná o náhodný výběr, ale o tzv. „samovýběr“. Odpovídají pouze ti respondenti, kteří jsou přítomni a mají o vyplnění zájem. Přesto je vysoká návratnost jednou ze základních podmínek úspěšné proveditelnosti. Není-li návratnost uspokojivá (např. jen 20 %), pak jsou výsledky nespolehlivé a není možné s nimi korektně pracovat. Není možné je interpretovat, tím méně z nich vyvozovat jakékoli seriózní závěry (Mareš, 2006).

Námi oslovených 17 respondentů ve věkové kategorii 23–25 let, tuto podmínku splnilo.

Anketu tvořily 4 základní otázky týkající se oblasti vysokoškolského studia, muzejní edukace, tvorby projektu a oblasti dalšího vzdělávání:

1. Seznámili jste se během studia na vysoké škole s pojmem „muzejní edukace“?
2. Měli byste zájem se dále vzdělávat v oblasti muzejní pedagogiky?
3. Myslíte si, že jste schopna/schopen vytvořit projekt, který by byl interdisciplinární a zahrnoval v sobě oba Vaše aprobační předměty?
4. Měli byste zájem se po skončení vysokoškolského studia seznámit s prostředím muzea a možnostmi jeho využití ve výuce cizího jazyka?

Získaná a statisticky zpracovaná data jsou znázorněna v tabulkách.

4.1 Vyhodnocení ankety

Tab. 1: Seznámení s muzejní edukací během studia na VŠ

Odpověď	N	%
ANO	5	29,4
NE	12	70,6
celkem	17	100,0
p-hodnota	0,090	

Údaje v tabulce 1 ukazují na skutečnost, že přibližně 71 % respondentů nebylo během studia na vysoké škole seznámeno s problematikou *muzejní edukace*. Povědomí o termínu a jeho obsahu má pouze necelých 30 % respondentů.

Přes 70 % respondentů má zájem se dále vzdělávat v oblasti muzejní pedagogiky. Tuto skutečnost hodnotíme z hlediska praxe velmi pozitivně.

Tab. 2: *Zájem o další vzdělávání v oblasti muzejní pedagogiky*

Odpověď	<i>N</i>	%
ano	12	70,6
ne	1	5,9
nevím	4	23,5
celkem	17	100,0
p-hodnota	0,003	

Je tedy velmi pravděpodobné, že více jak 2/3 budoucích absolventů se o problematiku muzejní edukace bude zajímat i po ukončení svého vysokoškolského studia.

Tab. 3: *Schopnost studentů vytvořit projekt s vymezenými parametry*

Odpověď	<i>N</i>	%
ANO	11	64,7
NE	2	11,8
nedokáži posoudit	4	23,5
celkem	17	100,0
p-hodnota	0,019	

Získané odpovědi z tabulky č. 4 ukazují na skutečnost, že respondenti hodnotí své schopnosti a dovednosti potřebné k vytvoření projektu, který by byl interdisciplinární a zahrnoval jejich studované obory, z velké části kladně.

Necelých 65 % respondentů se domnívá, že potřebnými schopnostmi a dovednostmi disponují. Procento negativních odpovědí je sice malé, ale i odpovědi „nedokáži posoudit“ lze považovat za „výzvu“ k dalšímu vzdělávání se v této oblasti.

Tab. 4: *Zájem o muzeum a jeho edukační potenciál*

Odpověď	<i>N</i>	%
ANO	17	100,0
NE	0	0,0
celkem	17	100,0
p-hodnota	0,000	

Na otázku, zda by měli respondenti zájem seznámit se blíže s prostředím muzea a možnostmi jeho využití ve výuce cizího jazyka, odpovědělo 100 % respondentů kladně.

Tento výsledek je potěšující zejména z důvodu kladného přístupu stávajících studentů k dalšímu vzdělávání v této oblasti, zejména pak pokud se jedná o další vzdělávání realizované po ukončení vysokoškolského studia.

4.2 Závěr ankety

Studenti navazujícího magisterského studia *Německý jazyk pro 2. stupeň základních škol* na PdF UP v Olomouci nebyli během svého studia seznámeni s problematikou muzejní edukace.

Výsledky ankety nám ukázaly, že budoucí absolventi učitelského směru mají zájem o další vzdělávání v oblasti muzejní edukace. Ačkoli se 70 % respondentů s termínem „muzejní edukace“ či jeho obsahem se během svého vysokoškolského studia nesetkalo, nebrání se v této oblasti případnému dalšímu vzdělávání.

Pozitivně hodnotíme zájem studentů o tuto problematiku a zejména jejich ochotu věnovat se jí i po ukončení vysokoškolského studia. Studenti tak evidentně o zajímavosti a přínosu muzejní edukace ve výchovně vzdělávacím procesu nepochybují.

Tuto skutečnost lze využít v praxi, např. v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, formou kurzů celoživotního vzdělávání apod. Jedním z takto tematicky zaměřených kurzů by mohl být např. kurs „*Využití edukačního potenciálu muzea k výuce cizího jazyka*“.

Další z úvah, jakým způsobem zvýšit u budoucí učitelské veřejnosti jejich povědomí o edukačních možnostech prostředí muzeí, je zařazení disciplíny „*muzejní pedagogika*“ do předmětů společného základu.

5 Možné náměty pro cizojazyčnou výuku

Důležitou součástí úspěšné cizojazyčné komunikace jsou i znalosti kulturních a historických souvislostí, zvyklostí a tradic cizí země. Vedou k pochopení sociokulturních specifik a rozdílností jednotlivých národů.² Nejen z tohoto důvodu zastáváme názor, že je prostředí muzea využitelné pro posílení jazykových kompetencí jakékoli cílové skupiny (žáků, studentů, dospělých apod.).

Na příkladu Vlastivědného muzea v Olomouci uvedeme několik návrhů aktivit, které bychom mohly realizovat v rámci výuky cizího jazyka (v našem případě němčiny).

Společným prvkem pro všechny navrhované aktivity je fakt, že vycházíme ze stálých expozic a sbírkových fondů.

---

² „Jazykové a kulturní kompetence v každém z jazyků se mění pod vlivem znalosti těch ostatních a přispívají k upevnování interkulturní způsobilosti a s ní souvisejících dovedností a praktických znalostí. Toto umožňuje, aby se jednotlivec rozvíjel v bohatší a všestrannější osobnost, posiluje se jeho schopnost pro další učení se jazyků a nezaujatý přístup k novým kulturním zkušenostem. (Společný evropský referenční rámec pro jazyky“, s. 45)

Ve Vlastivědném muzeu v Olomouci nalézáme velké množství podnětů pro jazykovou výuku. Záleží však na úrovni jazykových dovedností jednotlivých žáků/studentů. Následující návrhy aktivit vnímáme pouze jako návrh, nápad, který si každý pedagog může přizpůsobit svým potřebám a potřebám své jazykové výuky.

5.1 Cizojazyčné citáty

Ve stálých expozicích muzea nalézáme množství cizojazyčných citátů. Ty se stanou předmětem našeho zájmu.

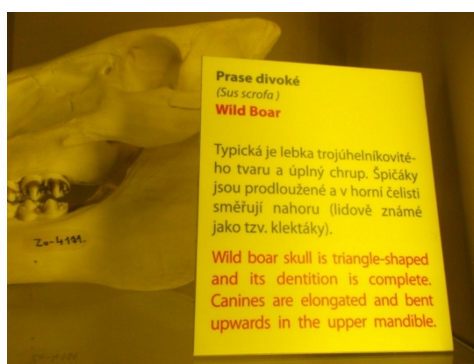
Žáci mohou mít za úkol např. vyhledat v muzeu citáty slavných osobností, které jsou napsány v cizím jazyce, zaznamenat je do pracovního listu, doplnit autora, jazyk, ve kterém jsou psány a následně se pokusit o konkrétní překlad. Fáze překladu může následovat až po návratu do školy.

Tab. 5: Pracovní list A

ZITAT	AUTOR	SPRACHE	TSCHECHISCHE ÜBERSETZUNG
„Non schoale sed vitae discimus“	Seneca Lucius Annaeus	Latein	...
...			
...			

5.1.1 Cizojazyčné texty

Některé vystavené exponáty jsou doplněny popisem, který je v českém a anglickém jazyce. Úkolem žáků/skupiny je vytvořit pro jiné, vystavované předměty obdobné popisky v německém jazyce. Jedná se o nácvik písemného překladu a osvojení nové slovní zásoby.

Obr. 1: Cizojazyčné texty

5.1.2 Obrazový materiál

Muzea ve svých sbírkových fondech disponují značným množstvím obrazového materiálu. Jednou z možností, jak je využít ve výuce cizího jazyka je např. oblast výuky reálií.

Příkladem cvičení na rozšíření slovní zásoby by mohlo být přiřazování českých ekvivalentů k předem daným slovíčkům, která se týkají navštívené muzejní expozice.

Tab. 6: Pracovní list B

Ordnen Sie richtig zu!

DEUTSCH	TSCHECHISCH
1. der Ring	a) klášter
2. das Rathaus	b) náměstí
3. das Kloster	c) chrám
4. die Kirche	d) radnice
5. der Tempel	e) kostel

1	2	3	4	5

5.1.3 Bild – Text – Ausstellung

Žáci obdrží pracovní list, na kterém budou zmenšeniny obrázků, které se nacházejí v muzeu. Jejich úkolem je, dané obrázky najít, napsat k nim jejich názvy a současně napsat i název expozice, kde obrázek našli.

5.1.4 Persönlichkeiten

Poznávání osobností regionu. Z informací prezentovaných v muzeu žáci vytvoří krátký medailonek jednotlivých osobností v německém jazyce. Následná prezentace se uskuteční až po návštěvě muzea. Další z možností je tzv. hra rolí. Hraní rolí patří mezi oblíbené činnosti cizojazyčné výuky. Žáci mohou např. vymyslet dialog mezi těmito osobnostmi (obr. 2).

5.1.5 Cizojazyčné nápisy (jejich překlad, popř. tvorba podobných datovaných do dnešní doby – obr. 3)

5.1.6 Cizojazyčné materiály deklarující historické souvislosti nabízí prostor k překladu, interpretaci, popisu, vytvoření tematického slovníčku pojmů

(prospekty, mapy, korespondence – obr. 4)

Tab. 7: Pracovní list C

BILD 1	NAME DES BILDES	NAME DER AUSSTELLUNG	
 <p>The image consists of two parts. The top part is a historical black and white photograph of a city square, likely Olomouc, featuring a prominent tall monument in the center. The bottom part is a modern photograph of a museum exhibit, which is a yellow, box-like structure with a circular opening and a small display panel next to it.</p>			

Závěr

V dnešním globalizovaném světě se škola bez spolupráce s jinými organizacemi a institucemi neobejde. Z hlediska didaktického zpracování učiva jakéhokoli předmětu, včetně jazykové výuky, disponuje muzeum výrazným potenciálem: nejen svými prostory, sbírkovými fondy, expozicemi a výstavami. Žákům nabízí možnost emocionálního prožitku. Získají povědomí o tom, že každé místo má svou historii, každý jazyk je projevem jiné kultury s přesahem do současnosti.

Prostředí muzea mohou využít učitelé cizích jazyků nejen ke zvyšování komunikačních kompetencí svých žáků, ale i ke zvyšování sociokulturního povědomí a vztahu ke kultuře a jazyku cílové země.

Literatura

DÖMISCHOVÁ, I. (2011). *Projektová výuka. Moderní strategie vzdělávání v České republice a německy mluvících zemích*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

JŮVA, V. (1989). *Principy, formy a metody mimoškolní výchovy a vzdělávání*. Brno: Krajské kulturní středisko.

KRATOCHVÍLOVÁ, J. (2006). *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita.

Obr. 2: *Maria Theresia und Josef der II.*

Obr. 3: *Artillerie-Kaserne; Postamt; Anschrift*

MAREŠ, J. (2006). *Manuál pro tvůrce a uživatele studentského posuzování výuky*. Praha: Karolinum.

PETTY, G. (2002). *Moderní vyučování*. 2. vydání. Praha: Portál, 2002.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., & MAREŠ, J. (1995). *Pedagogický slovník*. Místo vydání: vydavatel.

Profesní etický kodex muzeí ICOM pro muzea. (2006) Paříž: Conseil international des musées. Dostupné z: http://www.mzm.cz/fileadmin/user_upload/dokumenty_mzm/eticky_kodex_ICOM.pdf.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky: jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme. (2002). 1. české vyd. Olomouc: Univerzita Palackého.

Obr. 4: Urkunde

Autorka

PhDr. Ivona Dömischová, Ph.D., e-mail: ivona.domischova@seznam.cz, Ústav cizích jazyků, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Česká republika.

Autorka působí na Ústavu cizích jazyků PdF UP v Olomouci jako odborná asistentka. Do popředí jejího zájmu patří didaktika a metodika výuky cizích jazyků. Věnuje se také evaluaci praxí studentů na základních školách. Ve výzkumné oblasti se soustředí na problematiku projektové výuky, vysokoškolskou pedagogiku, teorii a praxi učitelské profese.